

БУДИТЬ БЕРЕЗЕНЬ ВЕСНУ

Урок літературного читання для 2-го класу.

Оксана Вашуленко,

науковий співробітник відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Мета . Розвивати вміння розпізнавати вірші як особливу форму твору, знаходити у поезіях рими; вдосконалювати вміння виразно читати; вчити висловлювати естетичні почуття.

Матеріал та обладнання : аудіо запис української народної пісні “Ой весна, весна...”; підручник “Літературне читання. 2 кл.” (О. Савченко); таблиця для гри “Хто підніметься вище?”; таблиці для розширення кута зору; таблиця для вправи “Пеньочок”; аудіозаписи п’єси Е. Гріга “Навесні”, веснянок; репродукції картин А. Куїнджі “Рання весна”, В. Бакшеєва “Голуба весна”, І. Гончара “Веснянка”; мультимедійний комплект.

Хід уроку

I. Організаційний момент (1–2 хв)

II. Розвиток мовленнєвого апарату й удосконалення навички читання (10–12 хв)

1. Вправи для вироблення вмінь керувати диханням

Вправа 1 “Сонько”

Всі соньки вже сплять маленькі,

Носики сопуть тихенько:

Вдих і видих, вдих і видих,

Вдих і видих, вдих і видих.

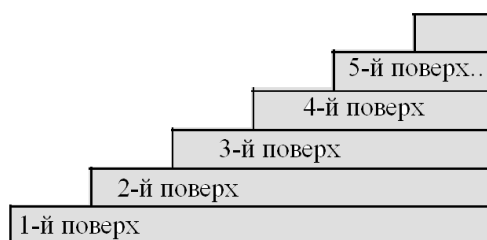
Під час читання вірша вчителем діти спокійно дихають носом.

Вправа 2

Зробити короткий вдих, трохи затримати дихання, піл час видиху рахувати: 1, 2, 3, 4 і так далі. Темп рахунку не прискорювати, повітря не добирати.

2. Гра “Хто підніметься вище?”

— Уявіть, що ви піднімаєтеся по поверхах багатоповерхового будинку.

— Спробуйте вимовляти слово *сонечко*, поступово підвищуючи голос.

— А тепер позмагайтеся із сусідом по партії: хто як високо зможе піднятися.

3. Вправа для розширення кута зору. Читання пірамідок слів

— Швидко і правильно прочитайте слова зверху вниз, дивлячись на крапку.

ве ● сна	весні́в ● ка
ве́ ● сні	весня́н ● ка
наве ● сні́	весня ● ний
ве ● сно́ю	весо́нь ● ка
ве ● сні́ти	весня́но ● чка

— А тепер прочитайте слова, прискорюючи темп. Намагайтеся, дивлячись на крапку, краєм ока побачити і прочитати все слово одразу.

4. Словникова робота

— Значення яких прочитаних слів ви не розумієте?

Весні́ти — вступати в силу (весна вступає в силу), розквітати.

Весні́вка — те саме, що веснянка.

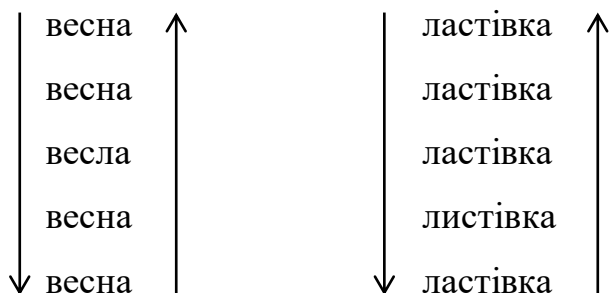
Інформація для вчителя.

Регресія — це мимовільні, механічні, повторні фіксації очима вже прочитаного слова, словосполучення, речення (зворотні рухи очей з метою повторного читання вже прочитаного).

5. Вправа на подолання регресії “Пеньочок”

— Прочитайте слова в таблиці, щоразу збільшуючи швидкість. Будьте уважні! Тут зустрічаються “пеньочки” (*весла, листівка*). Знайдіть їх і запам’ятайте.

Заувага для вчителя. Діти мають швидко перебудувати мовний апарат на “слові-пеньку”, прочитати його правильно і продовжити читати слова далі. Все це треба зробити швидко й чітко. Якщо дитина помилилася чи запнулася — “зашпортнулася за пеньок”, пропонуємо ще потренуватися.

6. Вправа “Знайди зайві слова”

— Прочитайте вголос словосполучення. Знайдіть серед них зайве. Обґрунтуйте свій вибір.

тепла весна	сяє сонце
холодна зима	жарке літо

III. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Повідомлення теми і мети уроку (7–8 хв)

1. Вправа для розширення поля читання

Відгадування загадки, записаної у вигляді пірамідки, де верхні рядки короткі, а нижні довгі. Пірамідка закривається чистим аркушем паперу. Учень поступово відкриває рядки й читає.

Гостя

Нова завітала —

Холод, сніг увесь прогнала

І дарує залюбки лісу трави і квітки.

(Весна)

2. Бесіда

— А яка зараз пора року?

— З яким почуттям дорослі і діти зустрічають весну? Чому?

— Які твори про весну ви знаєте?

— Чи знаєте, хто їх написав?

— Сьогодні ми починаємо вивчати новий і цікавий розділ “Ой весна, весна, днем красна...”. Діти, з яким почуттям я прочитала назву розділу?

— Що означає слово *красна*, і як воно вимовляється?

— Про що йтиметься у творах, які ми будемо читати в цьому розділі?

— Навесні оживає природа, все наче стає молодим, привабливим.

Люди чутливі до цієї краси. Саме тому весняна пора завжди надихала багатьох поетів, художників і композиторів на творчість, у якій вони передавали почуття захоплення природою.

— Всьому свій час, — почувла я від мами.

Була зима з глибокими снігами,

Та сонечко сніги ті розтопило,

Тепер поглянь: весна настала мила!

(М. Познанська)

3. Слухання музики. Бесіда за прослуханням твором

— Прослухайте музику.

Звучить аудіозапис п'єси Е. Гріга “Навесні”.

— Яка за настроєм ця музика?

— Яким ви уявили прихід весни?

4. Робота з репродукціями картин

Педагог демонструє учням репродукцію картини А. Куїнджі “Рання весна”. Відбувається обговорення.

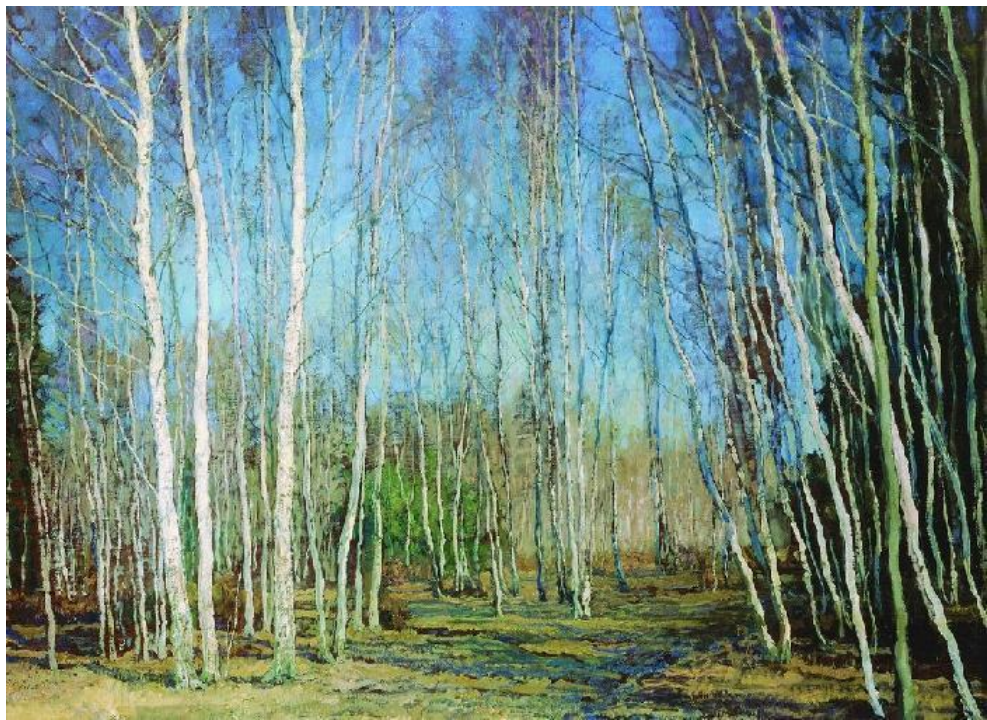
— Які барви використав художник?

— З чого видно, що на картині зображена рання весна?

А. Куїнджі. Рання весна

*Діти розглядають репродукцію картини В. Бакшеева “Голуба весна”.
Обговорюють побачене.*

В. Бакшеев. Голуба весна

5. Фізкультхвилинка

IV. Робота над темою уроку (17–18 хв)

1. Бесіда

— Розкрийте зміст у підручнику і знайдіть розділ “Ой весна, весна, днем красна...”. Прочитайте назви творів. Зверніть увагу: чи всі твори мають автора?

— Так, є твір, де прізвище автора не вказане. А що там написано? Прочитайте.

— Чи може хтось пояснити, що це означає?

— Знайдіть сторінку, якою розпочинається розділ.

— Прочитайте вступ до теми.

— Про що ми будемо читати в цьому розділі?

— Як закликали весну дівчата? Прочитайте.

Народна пісня — це фольклорний твір, який зберігається в народній пам’яті й передається з вуст в уста.

2. Опрацювання української народної пісні “Ой весна, весна...”

Підготовка учнів до сприймання твору

Вступна розповідь учителя

Орієнтовний зміст розповіді

Усі дуже люблять і чекають весну. З кожним весняним днем стає тепліше. Перші весняні промені сонця зігрівають землю, оживає природа, дзвінкі струмочки починають співати свої пісні. З вирію повертаються на рідну землю птахи.

Весну, згідно з уявленнями наших предків, приносили на крилах птахи. Саме тому випікалося весняне печиво у вигляді жайворонків, голубків, яких діти розносили по селу. Після холодних коротких днів і довгих зимових вечорів вони з радістю виходили на залиті сонячним світлом левади, вкриті першою зеленню пагорби, де дихалось на повні груди і співалось на повен голос.

Зустрічаючи весну, співали веснянки. Веснянки — це старовинні пісні, які співали на початку весни з танцями та іграми, які мали на меті закликати весну і добрий урожай. Закликали весну піснями, хороводами, іграми.

— Послухайте веснянки.

Слухання веснянок та обговорення їх.

Орієнтовні запитання

— Про що запитують весну?

— Якою зображено весну у веснянках?

— Які зменшувально-пестливі слова вживаються у веснянках?

Розгляд та обговорення репродукції картини І. Гончара “Веснянка”.

Іван Гончар. Веснянка

Читання пісні “Ой весна, весна...” вчителем

Учитель виразно, емоційно (бажано напам’ять) читає пісню.

Аналіз змісту пісні

Орієнтовні запитання

— Про що діти запитують весну?

— Що принесла весна?

— Як ви зрозуміли слова “усякая пашниця”?

— Як ви вважаєте, до кого звертається весна?

— Як ви розумієте вислів “принесла вам літечко”?

Самостійне читання пісні учнями

— Прочитайте пісеньку самостійно і підготуйтеся виразно читати.

Підготовка до виразного читання

— Як побудована співаночка?

— Між ким відбувається розмова?

— Як діти звертаються до весни?

— З якою інтонацією слід читати слова дітей? А слова весни?

Виразне читання пісні учнями.

Робота з ілюстрацією до вірша у підручнику

Колективне читання пісні

Читають хлопчики, а у відповідь — дівчатка. Слова дітей читає група учнів, слова весни — одна учениця.

Аналіз виразальних засобів

— Знайдіть у тексті пісні пестливі слова.

— Доберіть пестливі слова до слів “весна”, “пшениця”.

— Які слова у пісні римуються?

3. Опрацювання вірша В. Марсюка “Ластівка”

Самостійне читання вірша учнями

Перевірка первинного сприймання

— Між ким відбувається розмова у вірші?

— Про що запитували діти ластівку?

— Що вона їм відповіла?

— Як називається такий вірш?

— Підготуйтеся читати вірш у парах.

Читання вірша в парах

4. Опрацювання вірша Н. Мовчан-Карпусь “Будить березень весну...”

Робота над загадкою

Три брати ідуть по світу —

Від зими назустріч літу.
Перший пройде — тане лід,
Другий пройде — всюди квіт,
Третій пройде — укрива
Зелен-шовком все трава!
Нерозлучні три брати.
Не стрічався з ними ти?

(Березень, квітень, травень)

— Про яких братів ідеться в загадці?

— Як ви здогадалися?

— Про цих трьох братів написала вірш і Надія Мовчан-Карпусь.

Розповідь учителя про Н. Мовчан-Карпусь

Орієнтовний зміст розповіді

Надія Михайлівна народилася 12 червня 1944 р. в с. Журавка Миколаївського району Одеської області, у родині вчителів. У 1965 р. закінчила Ізмаїльський педагогічний інститут. Усе життя присвятила улюбленій справі: навчала і виховувала дітей, залучаючи до педагогічної практики свій поетичний талант.

Надія Мовчан-Карпусь пише переважно для юних українців. Серед її творів — вірші, гуморески, казки, легенди та оповідання. У доробку авторки — поетичні збірки “Батькова тополя” (1997), “Над річкою-журавкою” (1998), “Золотокрилі ранки” (2000), “Сонячне коло” (2003), “Мелодія осінньої просині” (2004), “Василінка-Веселінка” (2008). У 2003 р. збірка поетеси “Сонячне коло” посіла перше місце на обласному літературному конкурсі на кращу книжку для дітей “Хвилі моря і степу”.

Твори поетеси поклали на музику українські композитори Микола Колодочка, Олександр Білаш та інші. Ці пісні є в репертуарі відомих співаків.

Надія Мовчан-Карпусь прагне, щоб українські діти росли освіченими, мужніми, любили свою Батьківщину, берегли і примножували національні багатства. Своїми творами вона залучає юних читачів до рідного слова,

сповненого духом української доброти, навчає любити рідний край, національні звичаї й традиції, пізнавати навколишній світ.

Самостійне читання вірша учнями

Аналіз змісту твору

- Як ви зрозуміли вислів “креше грозовицю”?
- Про які суттєві ознаки кожного місяця розповіла поетеса?
- Знайдіть у вірші слова, які римуються.

5. Робота з прислів'ями в підручнику

V. Підсумок уроку. Домашнє завдання (3–4 хв)

ДОДАТОК

РОЗДІЛ “ОЙ ВЕСНА, ВЕСНА, ДНЕМ КРАСНА...”

Орієнтовний перелік музичних і живописних творів до уроків з розділу (За підручником “Літературне читання. 2 кл.” (О. Савченко)

Літературний твір	Музичний твір	Твори живопису
«Ой весна, весна...» українська народна пісня	Весняні обрядові пісні в запису	І. Гончар «Веснянки» (1986), І. Труш «Веснянки», «Гагілки» (1905), О. Пажимський «Ой весна, весна» (1986), О. Кульчицька «Веснянки на Гуцульщині» (1930)
Н. Мовчан-Карпусь «Будить березень весну...»	А. Вівальді «Весна. Березень» із циклу «Пори року», Е. Гріг «Навесні», «Струмочок»	В. Бакшеєв «Голуба весна» (1930), «На початку весни» (1917), А. Куїнджі «Рання весна» (1895)
О. Копиленко «Весна у лісі», «Весна іде»	А. Вівальді «Весна. Квітень» із циклу «Пори року», О. Глазунов «Весна», П. Чайковський «Квітень. Підсніжник» із циклу «Пори	О. Грицай «Квітень у лісі. Сніг сходить» (1963), «Початок весни» (1971), С. Жуковський «Весна у лісі» (1918), Й. Краутен «Весна в лісі» (1918)

	року»	
Л. Костенко «Берізки по коліна у воді»	С. Рахманінов «Весняні води», М. Равель «Гра води»	В. Бялиницький-Біруля «Весняні води», О. Головін «Берези» (1908-1910), О. Єпішин «Гуси-лебеді», І. Левітан «Весна. Велика вода» (1897), «Березовий гай» (1889), Г. Слободянюк (сучасний український художник) «Шум беріз», «Берізки», І. Шишкін «Березовий гай» (1896)
К. Перелісна «Писанка»		О. Кульчицька «Христос воскрес!» (1930), Н. Курій-Максимів «Пасхальні дні» (2011), «Пасхальні дні 2» (2015), «Писанки» (2011), «Писанкарки» (2011, 2013), «Великдень» (2013), М. С Лазарева «Пасхальний натюрморт» (2006)
«Квіти – землі окраса» за Ю.Смоличем, Л. Костенко «Сонце сипле квіти», М. Познанська «Пролісок»		В. Бялиницький-Біруля «Весна» (1899), О. Грицай «Проліски. Осичняк» (1954), С. Жуковський «Весна у лісі» (1918), Й. Краутен «Весна в лісі» (1918)
О. Копиленко «Найвеселіший місяць»	А. Вівальді «Весна. Травень» із циклу «Пори року»	Ю. Борсук «Пісня травня» (2012), «Травень» (2013), В. Бялиницький-Біруля «Крим. Квітучий травень» (1912), С. Жуковський «У травні» (1899), М. Комаров «Травневий мед», І. Левітан «Квітучі яблуні» (1896)

Вашуленко О.В. Будить березень весну. Урок літературного читання для 2-го класу / О.В. Вашуленко // Учитель початкової школи. – 2016. – № 2. – С. 20-23.